

صلاة الأضلاع

9/1/82

۸۷/۱/۱۰۲۲۱

۸۷/۱/۲۵



دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده معماری و شهرسازی
گروه بازسازی

بازسازی پس از زلزله در ایران

ارزیابی عملکرد ستادهای معین بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در بازسازی مناطق روستایی
زلزله زده لرستان پس از زلزله فروردین ماه ۸۵

نگارش:

عبدالمجید خورشیدیان

استاد راهنما:

دکتر اکبر زرگر

استاد مشاور:

دکتر علیرضا فلاحی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در

بازسازی پس از سانحه

۱۳۸۲ / ۱۰ / ۱۰

شهریور ۱۳۸۲

۹۳۷۵۳

تقدیم به پدر و مادر مهربانم ، که همواره پشتیبان من بوده اند.

باسپاس فراوان از راهنماییهای بی شائبه اساتید گرانمایه و ارجمند ،
جناب آقای دکتر زرگر و جناب آقای دکتر فلاحی

پیشگفتار:

مبارزه انسان با بلایای طبیعی، مقوله ای است که ایرانیان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی محل سکونتشان همواره با آن روبرو بوده اند. مرور حوادث طبیعی، همچون سیل و زلزله در طول تاریخ مبین خطرپذیری بالای کشور ایران در برابر این حوادث می باشد.

به همراه رشد سریع علم و دانش بشری در چند دهه اخیر، سکونتگاههای زیستی دچار دگرگونی های فزاینده ای در ابعاد فیزیکی، کالبدی، فرهنگی و ... شده اند، اما آنچه که علیرغم همه تغییرات و جایگزینی جلوه های نوین انسانی در زیستگاههای انسانی پابر جا مانده است، مسئله مقابله بشر با بلایای طبیعی می باشد، که با وجود پیشرفت های چشمگیر انسان در زمینه علم و تکنولوژی، نگرانی های مترتب بر سکونتگاههای زیستی برطرف نشده است. این امر سبب افزایش روزافزون مطالعات و تحقیقات علمی در زمینه سوانح و سرپناه پس از آن گشته است. در این راستا رخداد مکرر سوانح ویرانگری، چون زلزله در مناطقی از کشور و بروز ضایعات انسانی و اقتصادی شدید، بر لزوم توجه جدی به علوم مرتبط با سوانح و بازسازی پس از آن تأکید می نمود. در این ارتباط برای نخستین بار در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی رشته ای تحت عنوان بازسازی پس از سانحه در مقطع کارشناسی ارشد شکل گرفت و اینجانب در اولین دوره این رشته در سال ۱۳۸۴ مورد پذیرش قرار گرفتم. پس از گذشت یکسال از دوره تحصیلی با توجه به آشنایی های کسب شده و همچنین اهمیت موضوع و علاقه شخصی، با توجه به رخداد زمین لرزه در استان لرستان در سال ۱۳۸۵، ارزیابی بازسازی مناطق روستایی زلزله زده لرستان، به عنوان موضوع تحقیق تعیین شد. این در حالی بود که علیرغم اهمیت بالای ارزیابی پروژه های بازسازی در جهت ارتقای کیفیت این برنامه ها، در سوانح رخ داده در ایران مطالعاتی از این دست بسیار محدود بوده و در اکثر موارد بدلیل عدم ثبت مراحل برنامه ریزی و اجرای برنامه های بازسازی امکان انجام چنین تحقیقاتی را با مشکل مواجه می باشد. از اینرو در برنامه های بازسازی در کشور، اشتباهات زیادی تکرار شده و منابع و هزینه های زیادی به هدر می رود. این امر سبب گشت با وجود به اتمام نرسیدن بازسازی مناطق زلزله زده لرستان، موضوع ارزیابی بازسازی مناطق روستایی زلزله زده لرستان با هدف مستند سازی و ثبت برنامه ها و اقدامات بازسازی و سپس ارزیابی اولیه آن پس از اتمام بازسازی، مورد انتخاب قرار گیرد. براساس برنامه زمانبندی پس از تصویب موضوع پایان نامه در آبان ۸۵، جمع آوری منابع و اسناد بازسازی از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و نیز مطالعه و بررسی منابع مکتوب در زمینه تحقیقات مشابه در کشور به انجام رسید و در اردیبهشت ۸۶ اولین سفر به منطقه جهت آشنایی اولیه و گردآوری اطلاعات در محل انجام شد. علیرغم برنامه بنیاد مسکن به عنوان متولی بازسازی در کشور، مبنی بر اتمام بازسازی قبل از شروع فصل سرما (دی ماه ۸۵) در سفر اولیه مشاهده شد، بازسازی اکثر خانه های روستایی پیشرفت چشمگیری نداشته و تا اتمام بازسازی زمان زیادی لازم است. از مهر ماه سال ۸۶ به سفارش استاد مشاور این تحقیق، دکتر فلاحتی، در دفتر بازسازی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به منظور ارتباط مستقیم با مسئولین بازسازی و جمع آوری کامل اسناد و مدارک مورد نیاز جهت انجام تحقیق مشغول بکار شدم و در این فرصت در جریان پروژه مستند سازی بازسازی لرستان

که با همکاری پژوهشکده سوانح به انجام رسید قرار گرفتیم. اگر چه اشکالات فراوانی بر این پروژه وارد بود، اما اطلاعات مفیدی را برای انجام تحقیق حاضر در اختیار گذاشت. پس از انجام مطالعات در زمینه ادبیات موضوع و انتخاب شیوه ارزیابی، پرسشنامه ای اولیه تهیه گشت و جهت انجام تحقیق پایلوت در خرداد ۸۷ عازم منطقه شدم. پس از تحلیل پرسشنامه های اولیه و مشورت با متخصص آمار جهت هماهنگ سازی پرسش ها با نرم افزار SPSS اصلاحات نهایی انجام پذیرفت. پس از تعیین حجم نمونه و انتخاب روستاهای نمونه به کمک اساتید راهنما و مشاور، در مرداد ۸۷ عازم منطقه شدم. در طول این سفر مجموعاً ۷۵ پرسشنامه از ۱۵ روستای انتخاب شده به عنوان نمونه، تکمیل شد. لازم به یادآوری است که به دلیل وسعت منطقه بازسازی شده و پراکندگی روستاهای انتخاب شده در سطح استان لرستان و از سوی دیگر در اختیار نداشتن پرسشگر و انجام کلیه کارهای میدانی به تنهایی، زمان و هزینه زیادی صرف انجام این مرحله شد. بطوریکه انجام ۲ بار سفر به منطقه با احتساب زمان رفت و برگشت حدود ۲۵ روز طول کشید. با توجه به قرارگیری ستاد هماهنگی بازسازی در شهر بروجرد، محل استقرار در این شهر انتخاب شد. در ابتدای امر به دلیل عدم آشنایی کامل راننده آژانس با مناطق روستایی لرستان زمان زیادی صرف پیدا کردن روستاهای انتخاب شده گردید اما در ادامه کار با معرفی یکی از مسئولین ستاد هماهنگی بازسازی به همراه راننده سابق ستاد که با اکثر روستاهای بازسازی شده آشنایی داشت و اکنون در آژانس مشغول بکار بود راهی مناطق روستایی شدیم و این امر در سرعت بخشیدن به انجام کار میدانی کمک شایانی نمود.

به جزء هدف اصلی سفر که تکمیل پرسشنامه ها در منطقه بود، برنامه های دیگری چون تهیه عکس و کروکی، نقشه روستاهای جابجا شده، ملاقات با مسئولین و دست اندرکاران و آگاهی از دیدگاه ها و تجربیات آنها، مدنظر بود.

این گزارش حدوداً ۲ هفته پس از انجام کارهای میدانی نوشته می شود. در طول حضور در محل هر روز یادداشت های مختصری از پیشرفت کار و برنامه های روزانه تهیه شده و از زمان بازگشت به تهران طی یک هفته مرحله وارد کردن اطلاعات به نرم افزار SPSS و انجام تحلیل های آماری به انجام رسید و در ادامه پس از تجزیه و تحلیل آماری یافته ها، به نتیجه گیری و ارائه درسهایی در ارتباط با برنامه های بازسازی می پردازد.

در اینجا لازم است از کلیه کارشناسان و متخصصانی که اینجانب را از نظرات و پیشنهادات سازنده خویش بهره مند ساختند و نیز از اساتید محترم، آقایان دکتر زرگر، دکتر فلاحتی و دکتر مطوف به دلیل بذل توجه و ارائه راهنمایی های مفید، تشکر و قدردانی نمایم. امید است مجموعه بررسی های این تحقیق، به منظور طرح و ارائه اصول مناسب، جهت بازسازی مناطق روستایی مفید واقع شود.

عبدالمجید خورشیدیان

شهریور ۱۳۷۸

فهرست مطالب:

- ۱ چکیده
۲ مقدمه

فصل اول: کلیات

- ۱-۱- مقدمه ۵
۲-۱- بیان مسئله ۵
۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق ۵
۱-۳-۱- جایگاه ارزیابی در فرایند برنامه ریزی ۶
۴-۱- اهداف تحقیق ۷
۵-۱- فرضیه های تحقیق ۸
۶-۱- سئوالات تحقیق ۸
۷-۱- روش تحقیق ۹
۸-۱- واژه شناسی ۱۱

فصل دوم: ادبیات تخصصی موضوع

- ۱-۲- مقدمه ۱۷
۲-۲- مفهوم ارزیابی ۱۷
۱-۲-۲- ارزیابی در برنامه ریزی ۱۷
۲-۲-۲- ارزیابی سوانح ۱۸
۳-۲-۲- ارزیابی پس از بازسازی ۱۹
۳-۲-۳- مروری بر روشهای رایج ارزیابی پروژه های بازسازی ۲۰
۱-۳-۲- روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی ۲۱
۲-۳-۲- مدل ارزیابی رویکرد چارچوب منطقی ۲۲
۳-۳-۲- شیوه اصلاح شده مدل چارچوب منطقی ۲۳
۴-۳-۲- جمع بندی بررسی شیوه های ارزیابی ۲۷
۴-۲- پیشینه موضوع ۲۷
۱-۴-۲- ارزیابی اجرای پروژه بازسازی خانه های ارزان قیمت پس از زلزله ۱۹۹۹ در کلمبیا ۲۸
۲-۴-۲- ارزیابی بازسازی منطقه گدیز ترکیه بعد از زلزله ۱۹۷۰ ۳۰
۳-۴-۲- ارزیابی بازسازی دهمر جمهوری یمن بعد از زلزله ۱۹۸۲ ۳۰
۴-۴-۲- ارزیابی بازسازی منطقه بینگل ترکیه بعد از زلزله ۱۹۷۱ ۳۲
۵-۴-۲- ارزیابی بازسازی منطقه گدیز ترکیه: نمونه موردی ۴ روستای غرب ترکیه ۳۵
۶-۴-۲- ارزیابی بازسازی یمن پس از زلزله یمن ۱۹۸۲ در دهمر پس از گذشت ۹ سال ۳۷
۷-۴-۲- ارزیابی اجرای طرح ساماندهی جزیره آبادان ۳۹
۸-۴-۲- ارزیابی بازسازی شهر فردوس با تکیه بر تحلیل آسیب پذیری آن در برابر زلزله ۴۱
۹-۴-۲- طرح بررسی بازسازی روستاهای جنگزده استان خوزستان ۴۳
۱۰-۴-۲- ارزیابی بازسازی مسکن آسیب دیده زلزله اردبیل ۴۴
۱۱-۴-۲- کارایی بازسازی بعد از جنگ ۴۵
۵-۲- جمع بندی و نتیجه گیری ۴۷

فصل سوم: معرفی منطقه مورد مطالعه

- ۵۰-۱-۳-۱- مقدمه..... ۵۰
- ۵۰-۲-۳-۲- موقعیت جغرافیایی استان لرستان..... ۵۰
- ۵۱-۳-۳-۳- جغرافیای طبیعی و اقلیم استان..... ۵۱
- ۵۱-۴-۳-۴- ویژگیهای اجتماعی..... ۵۱
- ۵۱-۵-۳-۵- ویژگیهای اقتصادی..... ۵۱
- ۵۲-۶-۳-۶- ویژگی های زمین شناسی..... ۵۲
- ۵۲-۱-۶-۳-۶- گسل های فعال منطقه..... ۵۲
- ۵۳-۲-۶-۳-۲- سابقه زمین لرزه در استان لرستان..... ۵۳
- ۵۴-۷-۳-۷- ویژگی های معماری روستایی لرستان..... ۵۴
- ۵۴-۱-۷-۳-۱- بافت روستاهای استان لرستان..... ۵۴
- ۸۷-۲-۷-۳-۲- ویژگیهای مسکن روستایی لرستان..... ۸۷
- ۶۳-۸-۳-۸- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۶۳

فصل چهارم: معرفی سانحه زمین لرزه و بازسازی پس از آن

- ۶۵-۱-۴-۱- مقدمه..... ۶۵
- ۶۵-۲-۴-۲- مشخصات زلزله فروردین ۸۵ در استان لرستان..... ۶۵
- ۶۵-۱-۲-۴-۱- زمان و بزرگی زمین لرزه..... ۶۵
- ۶۵-۲-۲-۴-۲- مرکز زلزله..... ۶۵
- ۶۶-۳-۴-۳- خسارات و تلفات ناشی از زلزله..... ۶۶
- ۶۶-۱-۳-۴-۱- خسارات و تلفات انسانی..... ۶۶
- ۶۷-۲-۳-۴-۲- خسارات وارده به بخش کشاورزی و دامداری..... ۶۷
- ۶۷-۳-۳-۴-۳- خسارت وارده به ابنیه و مسکن..... ۶۷
- ۶۹-۴-۳-۴-۴- عملکرد ابنیه منطقه در برابر زمین لرزه..... ۶۹
- ۷۰-۴-۴-۴- وقوع پیش لرزه ها و اقدامات پیشگیرانه..... ۷۰
- ۷۰-۵-۴-۵-۴- اقدامات صورت گرفته پس از وقوع زلزله..... ۷۰
- ۷۰-۱-۵-۴-۱- امداد و نجات..... ۷۰
- ۷۱-۲-۵-۴-۲- اسکان اضطراری و توزیع چادر..... ۷۱
- ۷۲-۱-۲-۵-۴-۱- ضعف های موجود در تأمین اسکان اضطراری در منطقه بوسیله چادر..... ۷۲
- ۷۳-۳-۵-۴-۳- اقدامات انجام شده در زمینه بهداشت عمومی..... ۷۳
- ۷۳-۱-۳-۵-۴-۱- وضعیت سرویس های بهداشتی..... ۷۳
- ۷۴-۲-۳-۵-۴-۲- وضعیت حمامها..... ۷۴
- ۷۵-۴-۵-۴-۴- تأمین مسکن موقت..... ۷۵
- ۷۶-۵-۵-۴-۵- بازسازی مسکن دائمی..... ۷۶
- ۷۶-۱-۵-۵-۴-۱- هدف برنامه بازسازی..... ۷۶
- ۷۶-۲-۵-۵-۴-۲- سیاست های عمده بازسازی..... ۷۶
- ۷۷-سیاستهای مدیریت ساخت و مشارکت مردم..... ۷۷
- ۷۸-سیاستهای مالی..... ۷۸
- ۷۸-سیاستهای تکنولوژی ساخت..... ۷۸

سیاستهای مربوط به تأمین مصالح ساختمانی و تولید آنها.....	۷۹
سیاستهای نظام تشکیلاتی و اداری بازسازی	۷۹
سیاستهای طراحی و برنامه ریزی.....	۷۹
۳-۵-۵-۴- شیوه های اجرایی بازسازی مناطق شهری.....	۸۰
۴-۵-۵-۴- عملیات اجرایی.....	۸۱
۵-۵-۵-۴- روند بازسازی واحدهای مسکونی.....	۸۶
۶-۵-۵-۴- جابجایی و درجاسازی.....	۸۶
۷-۵-۵-۴- سیستمهای سازه ای استفاده شده در بازسازی	۸۷
۸-۵-۵-۴- ساخت جایگاه های دامی	۸۷
۹-۵-۵-۴- نظارت بر عملیات ساخت و ساز.....	۸۸
۱۰-۵-۵-۴- اجرای طرح هادی در ۲۱ روستای مناطق زلزله زده	۸۸
۱۱-۵-۵-۴- اجرای واحد نمونه.....	۸۹
۱۲-۵-۵-۴- مشارکت مردمی.....	۸۹
۱۳-۵-۵-۴- نقش سازمانهای خارجی در بازسازی لرستان.....	۸۹
۶-۴- جمع بندی و نتیجه گیری	۹۰

فصل پنجم: ارزیابی بازسازی مناطق روستایی با تکیه بر مطالعات میدانی

۱-۵- مقدمه.....	۹۳
مراحل ارزیابی.....	۹۳
۲-۵- آماده نمودن طرح ارزیابی.....	۹۳
۳-۵- تعیین شاخص های ارزیابی	۹۴
۴-۵- طبقه بندی شاخص ها (روش شناسی تحلیل).....	۹۶
۵-۵- انجام ارزیابی.....	۹۸
مفاهیم ضروری و مهم	۱۰۱
۶-۵- مطالعات میدانی.....	۱۰۲
۱-۶-۵- مشاهدات میدانی و مصاحبه با مردم محلی.....	۱۰۳
۲-۶-۵- اطلاعات جمع آوری شده از مردم محلی به وسیله پرسشنامه.....	۱۰۴
۱-۲-۶-۵- ساختار سئوالات و پاسخ ها.....	۱۰۶
کمیت و یا تعداد سئوالات.....	۱۰۶
مراحل اصلاح تا تهیه پرسشنامه نهایی.....	۱۰۶
مضمون سئوالات.....	۱۰۶
۲-۲-۶-۵- سنجش اعتبار و روایی پرسشنامه.....	۱۰۸
۳-۲-۶-۵- تعیین حجم نمونه.....	۱۱۰
۴-۲-۶-۵- انتخاب روستاهای نمونه.....	۱۱۱
۵-۲-۶-۵- انتخاب خانه ها در هر روستا.....	۱۱۵
۳-۶-۵- تجزیه و تحلیل داده های آماری.....	۱۱۵
۱-۳-۶-۵- مشخصات عمومی پاسخگوها.....	۱۱۵
۲-۳-۶-۵- گروه ۱: آثار و تبعات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بازسازی	۱۱۶
آثار اقتصادی.....	۱۱۷

۱۱۷	بازسازی مجاری اقتصادی
۱۲۰	تغییر معیشت
۱۲۱	تغییر وضع اقتصادی مردم منطقه
۱۲۳	آثار اجتماعی- فرهنگی
۱۲۳	سطح توقعات و انتظارات
۱۲۹	وابستگی و سطح دانش فنی مردم محلی
۱۳۵	تأثیرات محیطی
۱۳۶	بهداشت و نظافت
۱۴۰	خلاصه و جمع بندی بخش آثار و تبعات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بازسازی
۱۴۲	میزان مطابقت مسکن بازسازی شده با نیازهای مردم
۱۴۳	استقرار و مکانیابی
۱۴۶	جمع بندی بخش استقرار و مکانیابی
۱۴۷	نقشه محوطه و واحدهای همسایگی
۱۵۱	جمع بندی بخش محوطه و واحدهای همسایگی
۱۵۲	طرح و اجرا واحدهای مسکونی
۱۶۸	خلاصه و جمع بندی مطالب مربوط به طرح و اجرای واحدهای مسکونی
۱۷۱	الحاقات
۱۷۳	بررسی روش ها و رویکردهای به کار رفته در بازسازی
۱۷۳	مسکن موقت
۱۷۵	جمع بندی و خلاصه بخش تأمین اسکان موقت
۱۷۶	نیازهای روستائیان و اولویت ها
۱۷۷	میزان مشارکت مردم در بازسازی
۱۸۲	خلاصه و جمع بندی بخش مشارکت مردمی
۱۸۲	میزان رضایت مردم
۱۹۰	جمع بندی و خلاصه مطالب بخش رضایت ساکنین
۱۹۱	استفاده بهینه از منابع بازسازی
۱۹۴	زمانبندی
۱۹۴	۴-۶-۵- نتایج حاصله از مصاحبه با مسئولین بازسازی استان لرستان
۱۹۸	۷-۵- بررسی فرضیه های تحقیق
۲۰۸	۸-۵- پاسخ به سئوالات ارزیابی
۲۰۸	در سطح ورودی ها
۲۰۹	در سطح خروجی ها
۲۱۲	در سطح نتایج
۲۱۲	در سطح تأثیرات
۲۱۴	در سطح فاکتورهای بیرونی
۲۱۶	ارائه درسهای اموخته شده از ارزیابی
۲۱۶	۱۰-۵- جمع بندی و نتیجه گیری

فصل ششم: نتیجه گیری

- ۲۲۰-۱- مقدمه ۲۲۰
- ۲۲۰-۲- آثار و تبعات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بازسازی ۲۲۰
- ۲۲۳-۳- میزان مطابقت مسکن بازسازی شده با نیازهای مردم ۲۲۳
- ۲۲۴-۴- بررسی روش ها و رویکردهای به کار رفته در بازسازی ۲۲۴
- ۲۲۷-۵- درسهای آموخته شده از ارزیابی و ارائه پیشنهادات ۲۲۷

پیوست ها

- ۲۳۰- پیوست ۱: مفاهیم آماری ۲۳۰
- ۲۳۶- پیوست ۲: کدگذاری داده ها در نرم افزار SPSS ۲۳۶
- ۲۴۶- پیوست ۳: متن پرسشنامه ها ۲۴۶
- ۲۵۴- پیوست ۴: جداول آمار توصیفی و تحلیلی SPSS ۲۵۴
- ۲۸۴- پیوست ۵: نقشه های معماری تهیه شده جهت بازسازی مناطق روستایی ۲۸۴
- ۲۹۲- پیوست ۶: عکس هایی از بازسازی مسکن روستایی ۲۹۲

منابع و مأخذ

- ۲۹۷- منابع فارسی ۲۹۷
- ۲۹۸- منابع انگلیسی ۲۹۸
- ۲۹۹- منابع اینترنتی ۲۹۹
- ۳۰۰- چکیده انگلیسی ۳۰۰

فهرست تصاویر و نمودارها:

- شکل ۱-۲- دیاگرام مدل ارزیابی چارچوب منطقی..... ۲۶
- شکل ۲-۲- دیاگرام مدل اصلاح شده چارچوب منطقی..... ۲۶
- شکل ۱-۳- موقعیت استان لرستان در ایران..... ۵۰
- شکل ۲-۳- نقشه استان لرستان..... ۵۰
- شکل ۳-۳- نقشه گسلهای استان لرستان..... ۵۳
- شکل ۴-۳- بافت روستای گندمینه..... ۵۵
- شکل ۵-۳- بافت پراکنده روستای سیاه چشمه..... ۵۶
- شکل ۶-۳- شکل معبر در روستای بیاتان علیا و روستای اسدخانی..... ۵۷
- شکل ۷-۳- شکل حیاط در روستاهای..... ۵۸
- شکل ۸-۳- فرایند تدریجی ساخت خانه در روستاهای با سابقه کوچ نشینی..... ۵۹
- شکل ۹-۳- رایج ترین و مناسب ترین نوع خانه در روستاهای کم قدمت و کوچ رو..... ۵۹
- شکل ۱۰-۳- نمونه ای از خانه با قدمت دهقانی در روستای گندمینه..... ۶۱
- شکل ۱۱-۳- نمونه هایی از خانه های متأثر از الگوی شهری..... ۶۲
- شکل ۱۲-۳- مصالح بکار رفته در ساخت مسکن روستاهای لرستان..... ۶۳
- شکل ۱-۴- نقشه پهنه رومرکز زلزله لرستان..... ۶۵
- شکل ۲-۴- گسیختگی های ناشی از زمین لرزه در حوالی روستای باباپشمان..... ۶۶
- شکل ۳-۴- خسارات وارده بر بخش مسکن روستایی..... ۶۶
- شکل ۴-۴- خسارات وارده بر بخش مسکن در مناطق روستاهایی لرستان..... ۶۶
- شکل ۵-۴- بناهای تاریخی آسیب دیده در اثر زلزله لرستان..... ۶۷
- شکل ۶-۴- بناهای آسیب دیده در اثر زلزله لرستان..... ۶۹
- شکل ۷-۴- نصب چادر در پارک ها و خیابان ها توسط مردم به دنبال وقوع پیشلرزه و هشدار مسئولین..... ۷۰
- شکل ۸-۴- انتقال مجروحان به مراکز بهداشتی و جمع آوری دام های تلف شده..... ۷۱
- شکل ۹-۴- چادرهای توزیع شده توسط هلال احمر پس از زلزله لرستان..... ۷۲
- شکل ۱۰-۴- استفاده از سایبان برای چادر..... ۷۳
- شکل ۱۱-۴- استفاده از دیوار آجری در اطراف چادر..... ۷۳
- شکل ۱۲-۴- سرویس های بهداشتی پیش ساخته با بدنه فلزی..... ۷۴
- شکل ۱۳-۴- حمام های پیش ساخته و ساخته شده بوسیله اهالی..... ۷۴
- شکل ۱۴-۴- استفاده از مصالح بومی جهت ساخت مسکن موقت..... ۷۵
- شکل ۱۵-۴- استفاده از اتاقک های چوبی جهت ساخت مسکن موقت..... ۷۵
- شکل ۱۶-۴- نمونه ای از طرح های تهیه شده در مناطق روستایی..... ۸۳
- شکل ۱۷-۴- نمونه ای از خانه های احداث شده در روستای باباپشمان..... ۸۳
- شکل ۱۸-۴- نمونه ای از خانه های احداث شده در روستای درب آستانه..... ۸۴
- شکل ۱۹-۴- ایستگاه های تأمین مصالح توسط بنیاد مسکن..... ۸۵
- شکل ۲۰-۴- روستای جابجا شده درب آستانه..... ۸۶
- شکل ۲۱-۴- روستای جابجا شده باباپشمان..... ۸۷
- شکل ۲۲-۴- استفاده از اسکلت فلزی جوشی و پیچ و مهره ای در بازسازی مناطق روستایی لرستان..... ۸۷
- شکل ۲۳-۴- چگونگی نگهداری دام در مناطق روستایی لرستان، ۲ سال پس از زلزله..... ۸۸

- شکل ۵-۱- دیاگرام مدل اصلاح شده چارچوب منطقی..... ۱۰۰
- شکل ۵-۲- پیشرفت بازسازی خانه های دائمی پس از گذشت یکسال از وقوع زلزله..... ۱۰۳
- شکل ۵-۳- موقعیت روستاهای انتخاب شده در منطقه ۱۱۴
- شکل ۵-۴- تغییر رفت و آمد به سرکار برای کل منطقه مورد مطالعه..... ۱۱۸
- شکل ۵-۵- مقایسه تغییر وضعیت کشاورزی بعد از زلزله در روستاها بر اساس جابجایی..... ۱۱۹
- شکل ۵-۶- مقایسه تغییر وضعیت دامداری بعد از زلزله در روستاها بر اساس جابجایی..... ۱۲۰
- شکل ۵-۷- بررسی تغییر وضع مالی در گروهبندی روستاها بر حسب نوع مکانیابی..... ۱۲۲
- شکل ۵-۸- بررسی تغییر وضع مالی در گروهبندی روستاها بر حسب میزان مشارکت..... ۱۲۳
- شکل ۵-۹- توزیع فراوانی مسئول بازسازی سوانح آتی در گروهبندی بر اساس نوع جابجایی..... ۱۲۴
- شکل ۵-۱۰- توزیع فراوانی مسئول بازسازی سوانح آتی در گروهبندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۲۴
- شکل ۵-۱۱- میزان رضایت نسبت به خانه قبلی به تفکیک روستاها..... ۱۲۷
- شکل ۵-۱۲- خیابان ها و دیوار محوطه در روستاهای درب آستانه و باباپشمان..... ۱۲۹
- شکل ۵-۱۳- ساخت خانه توسط ساکنین خانوار..... ۱۳۰
- شکل ۵-۱۴- انجام کارهای ساختمانی در گروهبندی روستاها بر اساس میزان مشارکت ۱۳۳
- شکل ۵-۱۵- وجود تنورخانه در مسکن قبل و بعد از زلزله در کل منطقه..... ۱۳۵
- شکل ۵-۱۶- کاربری زمین جدید در قبل از زلزله، در روستاهای درجاسازی شده و جابجا شده جزئی ۱۳۶
- شکل ۵-۱۷- ساخت خانه در زمین های جدید ۱۳۶
- شکل ۵-۱۸- سطح نظافت روستاهای مورد مطالعه..... ۱۳۷
- شکل ۵-۱۹- چگونگی دفع فاضلاب در قبل از زلزله در کل منطقه..... ۱۳۸
- شکل ۵-۲۰- وضعیت حمام و سرویس بهداشتی در قبل و بعد از بازسازی در کل منطقه..... ۱۳۹
- شکل ۵-۲۱- جابجایی خانه ها در روستاهای مورد مطالعه در کل منطقه..... ۱۴۵
- شکل ۵-۲۲- میزان تغییر همسایگی ها در بازسازی در گروهبندی بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۵۰
- شکل ۵-۲۳- سایت پلان روستای درب آستانه پس از بازسازی..... ۱۵۱
- شکل ۵-۲۴- سایت پلان روستای درب آستانه قبل از زلزله..... ۱۵۲
- شکل ۵-۲۵- سایت پلان روستای باباپشمان پس از بازسازی..... ۱۵۳
- شکل ۵-۲۶- مقایسه میزان رضایت از طرح و نقشه واحد مسکونی ۱۵۳
- شکل ۵-۲۷- تعداد اتاق در قبل و بعد از زلزله در کل منطقه..... ۱۵۵
- شکل ۵-۲۸- ناراضییتی از عکس العمل نامناسب حرارتی ساختمان در روستاهای مورد مطالعه..... ۱۶۳
- شکل ۵-۲۹- نیاز به اتاق و درخواست جهت ساخت در کل منطقه..... ۱۶۵
- شکل ۵-۳۰- مقایسه نیاز به اتاق و درخواست جهت ساخت در کل منطقه..... ۱۶۵
- شکل ۵-۳۱- نیاز به ساخت در کل منطقه..... ۱۶۶
- شکل ۵-۳۲- نمونه ای از خانه های سنتی در روستای درب آستانه ۱۷۰
- شکل ۵-۳۳- سایت پلان روستای باباپشمان پس از بازسازی..... ۱۷۰
- شکل ۵-۳۴- الحاق تراس به ساختمان بازسازی شده توسط ساکنین..... ۱۷۲
- شکل ۵-۳۵- چگونگی اسکان موقت در روستاهای مورد مطالعه..... ۱۷۴
- شکل ۵-۳۶- اولویت های روستائیان در بازسازی در کل منطقه..... ۱۷۶
- شکل ۵-۳۷- مشارکت مردم در بازسازی..... ۱۷۸
- شکل ۵-۳۸- نحوه واگذاری زمین به مردم در روستاهای جابجا شده..... ۱۸۱

- شکل ۵-۳۹- میزان رضایت مردم در کل منطقه..... ۱۸۳
- شکل ۵-۴۰- استفاده از پیمانکاران جهت ساخت مسکن به تفکیک ستادهای معین..... ۱۸۶
- شکل ۵-۴۱- میزان آسیب خانه ها در اثر وقوع زلزله در روستاهای نمونه..... ۱۹۲
- شکل ۵-۴۲- چگونگی آسیب خانه ها پس از وقوع زلزله در روستاهای مورد مطالعه..... ۱۹۲
- شکل ۵-۴۳- سطح بهداشت و نظافت در روستاهای مورد مطالعه..... ۲۲۲
- شکل ۵-۴۴- بقایای روستای تخریب شده باباشمان..... ۲۲۲
- شکل ۵-۴۵- مکانیابی روستای جدید باباشمان و طراحی مسکونی ارائه شده..... ۲۲۴
- شکل ۵-۴۶- استفاده از چادر تا اتمام بازسازی خانه های دائمی..... ۲۲۵
- شکل ۵-۴۷- ساخت روستاهای باباشمان و درب آستانه دقیقاً بر اساس طرح تهیه شده..... ۲۲۶

فهرست جداول:

جدول ۱-۲	شاخص های ارزیابی مناطق روستایی زلزله زده لرستان	۴۷
جدول ۳-۴	ستادهای معین بازسازی	۸۲
جدول ۱-۵	شاخص های ارزیابی مناطق روستایی زلزله زده لرستان	۹۶
جدول ۲-۵	ضریب آلفای کرومباخ برای سنجش پایایی شاخص ها	۱۰۹
جدول ۳-۵	تعداد روستا و واحدهای بازسازی شده توسط ستادهای معین بازسازی	۱۱۰
جدول ۴-۵	روستاهای دارای بیش از ۵۰ واحدهای بازسازی شده	۱۱۱
جدول ۵-۵	روستاهای نمونه جهت انجام مطالعات میدانی	۱۱۲
جدول ۶-۵	گروه بندی روستاها براساس جابجایی	۱۱۳
جدول ۷-۵	گروه بندی روستاها براساس میزان مشارکت در بازسازی	۱۱۴
جدول ۸-۵	معدل تعداد خانوار ساکن در روستاها در قبل و بعد از زلزله	۱۱۶
جدول ۹-۵	مقایسه گروههای مختلف از نظر تغییر رفت و آمد به سرکار بوسیله آزمون آنالیز واریانس	۱۱۸
جدول ۱۰-۵	تغییر وضعیت کشاورزی بعد از زلزله در کل منطقه	۱۱۹
جدول ۱۱-۵	مقایسه آمار در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی	۱۲۰
جدول ۱۲-۵	مقایسه آمار در گروه بندی روستاها بر اساس میزان مشارکت	۱۲۰
جدول ۱۳-۵	تغییر وضع مالی مردم بعد از بازسازی در کل منطقه	۱۲۱
جدول ۱۴-۵	توزیع فراوانی مصالح برای ساخت اتاق در کل منطقه	۱۲۲
جدول ۱۵-۵	توزیع فراوانی مصالح برای ساخت طویله در کل منطقه	۱۲۲
جدول ۱۶-۵	توزیع فراوانی مسئول بازسازی سوانح آتی در کل منطقه	۱۲۴
جدول ۱۶-۵	توزیع فراوانی مسئولیت بازسازی خانه های ویران شده در کل منطقه	۱۲۵
جدول ۱۷-۵	میزان رضایت نسبت به خانه قبلی در کل منطقه	۱۲۶
جدول ۱۸-۵	میزان رضایت نسبت به خانه قبلی در روستاهای جابجا شده	۱۲۷
جدول ۱۹-۵	میزان عمل کردن دولت به وعده هایش در کل منطقه	۱۲۸
جدول ۲۰-۵	رضایت از میزان وام پرداختی در کل منطقه	۱۲۸
جدول ۲۱-۵	چگونگی ساخت خانه قبلی در کل منطقه	۱۳۰
جدول ۲۲-۵	توانایی در تعمیر خانه توسط ساکنین در کل منطقه	۱۳۱
جدول ۲۳-۵	نتایج حاصله از آزمون آنالیز واریانس	۱۳۱
جدول ۲۴-۵	یادگیری کار ساختمانی در کل منطقه	۱۳۲
جدول ۲۵-۵	انجام کارهای ساختمانی توسط روستائیان در کل منطقه	۱۳۲
جدول ۲۶-۵	توانایی در توسعه بنا توسط روستائیان در کل منطقه	۱۳۴
جدول ۲۷-۵	کاربری زمین جدید در قبل از زلزله در روستاهای جابجا شده	۱۳۵
جدول ۲۸-۵	بهبود سطح نظافت روستا نسبت به قبل از زلزله در کل منطقه	۱۳۶
جدول ۲۹-۵	نتایج حاصله از آزمون آنالیز واریانس	۱۳۷
جدول ۳۰-۵	چگونگی وضعیت آب شرب نسبت به قبل از زلزله در کل منطقه	۱۳۸
جدول ۳۱-۵	میزان مناسب بودن زمین روستا از نظر مکانی در کل منطقه	۱۴۳
جدول ۳۲-۵	میزان مشورت با ریش سفیدان جهت انتخاب زمین روستا در روستاهای جابجا شده کلی	۱۴۴
جدول ۳۳-۵	سیل گیری روستاهای مورد مطالعه در کل منطقه	۱۴۴

- جدول ۳۴-۵- میزان جابجایی در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۴۵
- جدول ۳۵-۵- جابجایی خانه ها در روستاهای جابجا شده کلی (درب آستانه و باباپشمان)..... ۱۴۶
- جدول ۳۶-۵- دلیل جابجایی خانه ها در روستاهای جابجا شده کلی..... ۱۴۶
- جدول ۳۷-۵- نظر اهالی روستا در مورد اندازه و شکل خیابانهای روستا در کل منطقه..... ۱۴۷
- جدول ۳۸-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس میزان مشارکت..... ۱۴۷
- جدول ۳۹-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۴۸
- جدول ۴۰-۵- نتایج حاصله از آزمون آنالیز واریانس..... ۱۴۸
- جدول ۴۱-۵- میزان نظرخواهی از مردم در مورد طرح و نقشه روستا در روستاهای جابجا شده..... ۱۴۸
- جدول ۴۲-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس میزان مشارکت..... ۱۴۹
- جدول ۴۳-۵- میزان تغییر همسایگی ها در بازسازی در کل منطقه..... ۱۴۹
- جدول ۴۴-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۴۹
- جدول ۴۵-۵- تعیین محل قرار گیری بنا در زمین توسط اهالی در کل منطقه..... ۱۵۰
- جدول ۴۶-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۵۰
- جدول ۴۷-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس میزان مشارکت..... ۱۵۰
- جدول ۴۸-۵- رضایت از طرح و نقشه واحد مسکونی در کل منطقه..... ۱۵۳
- جدول ۴۹-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس میزان مشارکت..... ۱۵۳
- جدول ۵۰-۵- معدل پاسخ ها در گروه بندی روستاها بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۵۳
- جدول ۵۱-۵- نظر اهالی در مورد تعداد اتاق بازسازی شده در کل منطقه..... ۱۵۵
- جدول ۵۲-۵- معدل پاسخ ها در مورد تعداد اتاق بازسازی شده در گروه بندی مشارکت..... ۱۵۶
- جدول ۵۳-۵- نظر اهالی در مورد سطح زیربنای بازسازی شده در کل منطقه..... ۱۵۶
- جدول ۵۴-۵- معدل پاسخ ها در مورد سطح زیربنای بازسازی شده در گروه بندی مشارکت..... ۱۵۶
- جدول ۵۵-۵- خلاصه نتایج بدست آمده از آزمون T زوجی..... ۱۵۷
- جدول ۵۶-۵- نظر اهالی در مورد وسعت حیاط خانه در کل منطقه..... ۱۵۸
- جدول ۵۷-۵- معدل پاسخ ها در مورد وسعت حیاط در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۵۸
- جدول ۵۸-۵- معدل پاسخ ها در مورد وسعت حیاط در گروه بندی بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۵۸
- جدول ۵۹-۵- رضایت از محل قرارگیری مستراح درخانه در کل منطقه..... ۱۵۸
- جدول ۶۰-۵- محل قرارگیری مستراح درخانه در قبل و بعد از بازسازی..... ۱۵۹
- جدول ۶۱-۵- معدل پاسخ ها در مورد رضایت از محل مستراح در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۵۹
- جدول ۶۲-۵- نظر ساکنین در مورد استحکام خانه بازسازی شده در کل منطقه..... ۱۶۰
- جدول ۶۳-۵- معدل پاسخ ها در مورد میزان مقاومت خانه ها در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۶۰
- جدول ۶۴-۵- معدل پاسخ ها در مورد میزان مقاومت خانه ها در گروه بندی بر اساس نوع مکانیابی..... ۱۶۰
- جدول ۶۵-۵- خلاصه نتایج حاصله از آزمون مجذور کای..... ۱۶۰
- جدول ۶۶-۵- نظر ساکنین در مورد کیفیت مصالح دیوارسازی در کل منطقه..... ۱۶۱
- جدول ۶۷-۵- نظر اهالی در مورد مصالح دیوارسازی در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۶۱
- جدول ۶۸-۵- نظر ساکنین در مورد کیفیت مصالح سقف در کل منطقه..... ۱۶۲
- جدول ۶۹-۵- نظر اهالی در مورد مصالح سقف در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت..... ۱۶۲
- جدول ۷۰-۵- مشکلات اقلیمی خانه های بازسازی شده در کل منطقه..... ۱۶۲
- جدول ۷۱-۵- نارضایتی از باد مزاحم در روستاهای جابجا شده کلی..... ۱۶۳

- جدول ۵-۷۲- معدل پاسخ ها در گروه بندی از نظر نوع مکانیابی ۱۶۳
- جدول ۵-۷۳- درخواست جهت ساخت اتاق یا فضای انسانی در کل منطقه ۱۶۴
- جدول ۵-۷۴- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۶۴
- جدول ۵-۷۵- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۶۶
- جدول ۵-۷۶- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۶۷
- جدول ۵-۷۷- گروه بندی بر اساس میزان جابجایی ۱۶۷
- جدول ۵-۷۸- الحاقات در واحد مسکونی در کل منطقه ۱۷۲
- جدول ۵-۷۹- چگونگی ساخت مسکن موقت توسط اهالی در کل منطقه ۱۷۴
- جدول ۵-۸۰- میزان رضایت از نحوه اسکان موقت در روستاهای مورد مطالعه ۱۷۵
- جدول ۵-۸۱- نحوه اسکان موقت در روستاهای مورد مطالعه ۱۷۵
- جدول ۵-۸۲- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۷۶
- جدول ۵-۸۳- گروه بندی بر اساس نوع مکانیابی ۱۷۶
- جدول ۵-۸۴- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۷۸
- جدول ۵-۸۵- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۷۹
- جدول ۵-۸۶- خلاصه نتایج حاصله از آزمون آنالیز واریانس ۱۷۹
- جدول ۵-۸۷- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۷۹
- جدول ۵-۸۸- مشارکت مردم در انتخاب واحدهای مسکونی در کل منطقه ۱۸۰
- جدول ۵-۸۹- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۰
- جدول ۵-۹۰- خلاصه نتایج حاصله از آزمون آنالیز واریانس ۱۸۱
- جدول ۵-۹۱- واگذاری زمین به آسیب دیدگان در روستاهای جابجا شده ۱۸۱
- جدول ۵-۹۲- مقایسه رضایت از طرح و نقشه واحد مسکونی در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۳
- جدول ۵-۹۳- خلاصه نتایج آزمون مجذور کای ۱۸۳
- جدول ۵-۹۴- مقایسه رضایت از نحوه مترژ واحد مسکونی در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۴
- جدول ۵-۹۵- مقایسه رضایت از نحوه توزیع مصالح در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۵
- جدول ۵-۹۶- خلاصه نتایج آزمون مجذور کای ۱۸۵
- جدول ۵-۹۷- مقایسه رضایت از روند تشکیل پرونده در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۵
- جدول ۵-۹۸- رضایت از محل خانه در کل منطقه ۱۸۶
- جدول ۵-۹۹- مقایسه میزان رضایت در گروه بندی بر اساس نوع مکانیابی ۱۸۶
- جدول ۵-۱۰۰- مقایسه میزان رضایت در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۷
- جدول ۵-۱۰۱- رضایت از همسایگان در کل منطقه ۱۸۷
- جدول ۵-۱۰۲- نظر اهالی در مورد رعایت عدالت در بازسازی در کل منطقه ۱۸۸
- جدول ۵-۱۰۳- گروه بندی بر اساس نوع مکانیابی ۱۸۸
- جدول ۵-۱۰۴- گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۸
- جدول ۵-۱۰۵- رضایت ساکنین از محل قرارگیری طویله در کل منطقه ۱۸۹
- جدول ۵-۱۰۶- مقایسه رضایت از محل طویله در گروه بندی بر اساس میزان مشارکت ۱۸۹
- جدول ۵-۱۰۷- خلاصه نتایج حاصله از آزمون مجذور کای ۱۸۹
- جدول ۵-۱۰۸- میزان آسیب خانه ها در اثر وقوع زلزله در کل منطقه ۱۹۱
- جدول ۵-۱۰۹- علت کندی بازسازی خانه ها در کل منطقه ۱۹۴

- جدول ۵-۱۱۰- خلاصه نتایج آزمون مجذور کای در مورد فرضیه اول..... ۱۹۹
- جدول ۵-۱۱۱- گروهبندی روستاها بر اساس میزان مشارکت..... ۲۰۰
- جدول ۵-۱۱۲- خلاصه آزمون آنالیز واریانس جهت اثبات وجود تفاوت بین گروهها..... ۲۰۰
- جدول ۵-۱۱۳- خلاصه آزمون مجذور کای جهت اثبات وجود رابطه بین میزان رضایت و مشارکت..... ۲۰۰
- جدول ۵-۱۱۴- خلاصه آزمون آنالیز واریانس جهت اثبات وجود رابطه بین میزان رضایت و مشارکت..... ۲۰۱
- جدول ۵-۱۱۵- گروهبندی روستاها بر اساس میزان جابجایی..... ۲۰۱
- جدول ۵-۱۱۶- خلاصه آزمون مجذور کای جهت اثبات وجود رابطه بین میزان رضایت و نوع مکانیابی..... ۲۰۲
- جدول ۵-۱۱۷- خلاصه آزمون آنالیز واریانس جهت اثبات وجود تفاوت معنادار بین گروهها..... ۲۰۲
- جدول ۵-۱۱۸- خلاصه آزمون T زوجی جهت اثبات معناداری تغییر در بعد خانوار پس از بازسازی..... ۲۰۳
- جدول ۵-۱۱۹- تغییر بعد خانوار..... ۲۰۳
- جدول ۵-۱۲۰- جدول توافقی چگونگی ساخت خانه قبلی و توانایی در تعمیر خانه فعلی..... ۲۰۵
- جدول ۵-۱۲۱- خلاصه آزمون آنالیز واریانس جهت اثبات وجود تفاوت معنادار..... ۲۰۶
- جدول ۵-۱۲۲- خلاصه آزمون آنالیز واریانس جهت اثبات وجود تفاوت معنادار..... ۲۰۶
- جدول ۵-۱۲۳- جدول میزان رضایت مردم در کل منطقه..... ۲۰۹
- جدول ۵-۱۲۴- رضایت ساکنین از کیفیت خانه های بازسازی شده..... ۲۱۱

چکیده:

وقوع بحرانه‌ها، همچون سوانح طبیعی، می‌تواند زندگی انسانها یا اکوسیستم را مورد تهاجم غیرعادی خود قرار دهد و در الگوهای معمول زندگی و ساختارهای آن در جامعه اختلال ایجاد کند. در این راستا جبران خسارات، جایگزینی کامل ساختارهای تخریب شده و تلاش جهت بازگشت به شرایط عادی، هدف نهایی برنامه‌های بازسازی پس از وقوع سوانح می‌باشد.

تجارب موجود نشان می‌دهد، برنامه‌های بازسازی به جنبه‌های نامحسوس و غیرقابل اندازه‌گیری مانند نیازهای روحی روانی، مسائل فرهنگی و اجتماعی و احیای مجاری اقتصادی جامعه آسیب دیده کمتر مورد توجه دارند و غالباً به تأمین سرپناه و نیازهای کالبدی آسیب دیدگان می‌پردازند. که در این زمینه نیز، سرپناه‌های احداث شده، بدلیل عدم انطباق با شرایط اقتصادی و نوع معیشت، سنت و فرهنگ جامعه آسیب دیده و ناسازگاری با شرایط اقلیمی منطقه، از یکسو پاسخگوی نیازهای بی‌خانمانان نیست و مشکلات دراز مدتی را برای جامعه آسیب دیده بوجود می‌آورد و از سوی دیگر موجب هدر رفتن منابع مالی فراوانی می‌شود. از اینرو، علیرغم تلاش‌های صورت گرفته در این زمینه، متخصصان و مجریان در مورد لزوم پیشرفت‌های اساسی در عملکرد پروژه‌های بازسازی توافق نظر دارند.

یکی از مهمترین شیوه‌های برنامه‌های بازسازی و حصول اصلاحات در سیاستگذاری‌های آن، ارزیابی پس از اجرای پروژه‌های بازسازی است. ارزیابی با هدف یادگیری، با بررسی تجربیات گذشته و شناخت کلی تأثیرات پروژه‌های انجام شده، نتایج ارزشمندی جهت بهبود پروژه‌های آتی در اختیار ما خواهد گذاشت.

پژوهش حاضر در نظر دارد ضمن بررسی مدیریت بازسازی زلزله فروردین ماه ۱۳۸۵ در مناطق روستایی استان لرستان، با استخراج سیاست‌های تأمین سرپناه در مدیریت سانحه، به ارزیابی و نتیجه‌گیری از آنها بپردازد. این تحقیق ضمن ارزیابی نکات مثبت و منفی اقدامات انجام شده در این زمینه و ارائه تأثیرات برنامه‌های انجام شده پس از گذشت بیش از ۲ سال از وقوع سانحه، به بررسی میزان رضایتمندی ساکنین از خدمات بازسازی و شاخص‌های مرتبط با آن می‌پردازد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که برنامه‌های بازسازی می‌بایست علاوه بر نیازهای کالبدی به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روانی آسیب دیدگان پاسخ دهد. عدم توجه به این نیازها، نه تنها نتایج منفی و مشکلات دراز مدت را به دنبال خواهد داشت، می‌تواند به نابودی سرمایه‌های انجام شده در بازسازی مسکن منجر گردد. تحقیق حاضر در نهایت بر اهمیت ارزیابی دقیق پروژه‌های بازسازی در سطوح سیاستها، برنامه‌ها و پروژه‌ها در قبل، حین و بعد از برنامه‌ریزی، و لزوم بکارگیری آن توسط سازمانها و گروههای مسئول در بازسازی پس از سانحه (ارزیابی خود انجام) به منظور ارتقای برنامه‌ها و عملکرد پروژه‌ها، تأکید دارد.

واژه‌های کلیدی:

سانحه، سرپناه، بازسازی، ارزیابی

مقدمه:

از احتیاجات اساسی بی خانمانان در اثر وقوع سوانح، طراحی و برنامه ریزی جهت تأمین سرپناه می باشد. از اینرو پس از وقوع سوانح، تهیه برنامه بازسازی مسکن بسیار ضروری و حیاتی می باشد. تجارب موجود نشان می دهد، علیرغم تمامی تلاش های صورت گرفته، هنوز برنامه های بازسازی پاسخگوی نیازهای اساسی آسیب دیدگان نیست و متخصصان امر بر این نکته توافق دارند که پیشرفت های اساسی در برنامه ها و پروژه های بازسازی مورد نیاز است. هرچند به نظر نمی رسد این پیشرفت ها به سادگی به دست آید.

یکی از مهمترین روشهای ارتقای برنامه های بازسازی، ارزیابی پس از اتمام پروژه های بازسازی است (Davis, 1980). اما باید اذعان داشت، در مورد سوانح رخ داده در ایران، مطالعاتی از این دست بسیار ناچیز بوده و بسیاری از برنامه ها و پروژه ها در هیچیک از مقاطع زمانی مورد ارزیابی قرار نمی گیرند. از اینرو اشتباهات زیادی تکرار شده و منابع و هزینه های زیادی به هدر می رود. که می توان با تأثیرپذیری و یادگیری از تجارب پیشین از آن جلوگیری نمود.

در بامداد یازدهم فروردین ماه ۱۳۸۵ زمین لرزه ای با بزرگی ۶/۱ درجه در مقیاس ریشتر منطقه دشت سیلاخور، مابین شهرهای بروجرد و دورود را به لرزه درآورد. قبل از وقوع این زمین لرزه پیش لرزه هایی با شدت ۴/۷ درجه در روز قبل و ۵/۱ درجه در مقیاس ریشتر در همان روز، منطقه را به لرزه درآورده بود. هوشیاری مردم در اثر پیشلرزه های روز قبل و اطلاع رسانی به موقع مسئولین موجب گردید تلفات انسانی زلزله بسیار اندک باشد اما به دلیل اثرات ساختگاهی، نوع و سیستم ابنیه که غالباً با مصالحی چون خشت، گل، آجر و بلوک سیمانی و فاقد سیستم های مقاوم لرزه ای بنا شده بودند، خسارات گسترده ای به مناطق مجاور کانون زلزله، بویژه در مناطق روستایی وارد شود.

در اثر وقوع این سانحه، به ۳۳۰ روستا، به خصوص روستاهای دشت سیلاخور، راه های روستایی، تأسیسات و تجهیزات زیربنایی نظیر خطوط انتقال آب، برق و تلفن خسارات عمده ای وارد شد. با توجه به شدت سانحه و وسعت خسارات، عملیات مرتبط با رفع بحران در ساعاتی پس از وقوع زلزله آغاز شد. ارزیابی برنامه ها و اقدامات بازسازی پس از وقوع سوانح، در بستر و شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مربوطه، نتایج ارزشمندی در اختیار ما خواهد گذاشت و استفاده از تجارب بازسازی هر سانحه می تواند، رهنمودهای مفیدی جهت طراحی بهتر برنامه های بازسازی ارائه دهد. تا بدینوسیله، نقاط مثبت برنامه های گذشته تقویت و از تکرار اشتباهات گذشته جلوگیری شود.

یقیناً بررسی مدیریت بازسازی و اقدامات صورت گرفته پس از وقوع زلزله در مناطق روستایی استان لرستان، تجارت خاص و منحصر بفردی به دنبال خواهد داشت. و تحقیق حاضر در نظر دارد ضمن معرفی اثرات سانحه و همچنین بازسازی پس از آن به بررسی مدیریت بازسازی در مناطق روستایی استان پرداخته و در ادامه با تبیین نکات مثبت و منفی عملکرد ستادهای معین بازسازی، به ارزیابی و نتیجه گیری از اقدامات انجام شده بپردازد. در اینجا لازم بذکر است، تحقیق حاضر با تکیه بر روشهای ارزیابی پس از اجراء به انجام رسیده است و با توجه به گذشت زمان اندک از اتمام بازسازی مناطق زلزله زده